TIETEENTEKIJÄT

Lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2024 (HE 41/2023)

Tieteentekijät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Lausuntopyynnön mukaisesti keskitymme seuraavassa korkeakoulujen sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitukseen ja näkymiin.

Korkeakoulutus

Korkeakoulujen aloituspaikkoihin osoitettu lisärahoitus vuodelle 2024 on todella tarpeen. Alun perin budjettivalmistelussa näytti siltä, ettei rahoitusta aloituspaikkojen lisäämiseen olisi, mutta hallituksen esityksessä tähän tarkoitukseen on nyt myönnetty 11,7 miljoonaa euroa. Vaikka 50 prosentin korkeakoulutusasteeseen ei tällä rahoituksella vielä päästä, suunta on oikea. Vuoden 2024 talousarvion sanoituksen mukaan ”korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä *pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia* vuoteen 2030 mennessä.” Toivomme, että tavoitteesta osaamistason nostamiseksi todella pidettäisiin kiinni ja sille myönnettäisiin tarvittavat resurssit sekä yliopistoihin että ammattikorkeakouluihin.

Tohtorikoulutuksen kehittämiseen varattu rahoitus on jopa ennakoitua suurempi, yhteensä 262 milj. euroa vuosille 2024–2027, josta 40 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2024. Tieteentekijät kannattaa tohtorikoulutukseen panostamista, mutta pilotin valmistelussa on muutama asia, joihin toivoisimme edelleen kiinnitettävän huomiota. Tämänhetkisten tietojen mukaan rahoitus käytettäisiin sekä väitöskirjatutkijoiden palkkaukseen että heidän ohjauksensa resurssointiin, mikä on hyvä asia. Toivomme, että rahoitusta kohdennettaisiin sekä uusien aloittavien väitöskirjatutkijoiden työhön, mutta myös heille, joilla jo on jatko-opinto-oikeus ja siten väitöskirjatyö käynnissä tai kesken.

Vuonna 2024 käynnistettävän tohtorikoulutuspilotin tulisi pyrkiä kokonaisvaltaiseen tohtorikoulutuksen kehittämiseen. Pilotissa ei tulisi olla kyse vain tohtoreiden määrän lisäämisestä, vaan koko tohtorikoulutuksen uudistamisesta kestävästi ja laadukkaasti, lähtökohtana työmarkkinoiden ja

yhteiskunnan tarpeet, sekä viime kädessä osaamisen ja tiedon huoltovarmuus. Keskiössä tulisi olla päätoimisen tutkimustyön lisääminen ja koulutuksen läpäisyn vahvistaminen huolehtien muun muassa riittävästä ja laadukkaasta tieteellisestä sekä muusta ohjauksesta. Näin lisätään myös korkeaa osaamistasoa vaativien työtehtävien määrää Suomessa ja vahvistetaan kilpailukykyämme.

Riittävät panostukset uusien tohtoreiden kouluttamiseen ovat välttämättömiä, jotta huomattavat TKI-panostukset tuottavat odotetut vaikutukset Suomen talouteen ja hyvinvointiin. Ilman koulutettua TKI-henkilöstöä on vaarana, että yksityisen sektorin omat TKI-panostukset jäävät vaatimattomiksi. Julkisen rahoituksen vaikutus on suurin, kun se kohdistetaan perustutkimukseen ja siihen pohjautuvaan korkeakoulutukseen. Tämä hyödyttää myös elinkeinoelämää ja koko yhteiskuntaa. Tältä osin tohtorikoulutukselle ehdotettu lisärahoitus on merkittävä, kunhan sillä päästään aidosti tehostamaan tohtorikoulutusta yhteiskunnan tarpeisiin ja kestävällä tavalla.

Sen sijaan emme katso, että EU/ETA maiden ulkopuolelta tulevien korkeakouluopiskelijoiden lukukausimaksujen korottaminen edistäisi Suomen vetovoimaa kansainvälisten opiskelijoiden silmissä. Lisäksi jatkuvan oppimisen rahoituksen kiristyminen on huolestuttava asia, eikä tue osaamistason nostamisen tavoitetta.

TKI-toiminta ja rahoitus

Ehdotetut TKI-rahoituksen lisäykset ovat 2023 alussa voimaan astuneen TKI-rahoituslain mukaisia. Vuonna 2024 lisärahoitusta kohdennetaan erityisesti edellä mainittuun tohtorikoulutuspilottiin, yritysten T&K toiminnan tukemiseen, Suomen Akatemian tutkimushankevaltuuteen, sekä EU-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen. Panostukset TKI-toiminnan kasvattamiseen ovat merkittäviä, mutta toivomme, että TKI-rahoituksen lisäyksissä panostettaisiin myös korkeakoulujen perusrahoitukseen sekä yleisesti perustutkimukseen. Nyt rahoituksen kohdentaminen painottuu melko vahvasti soveltavaan tutkimukseen. Tohtorikoulutuspilotin rahoitus kohdentuu yliopistoille, mutta tämänhetkisten tietojen mukaan siinäkin painottunee melko kapeasti tietyt tutkimusalat ja soveltava tutkimus.

Katsomme, että TKI-rahoituksen lisäyksellä tulee panostaa pitkäjänteiseen tutkimukseen, jotta taataan tieteentekijöille mahdollisuus keskittyä varsinaiseen tutkimustyöhön jatkuvan rahoituksen hakemisen sijaan. Näin toimien nostettaisiin tieteellisen tutkimuksen laatua sekä vahvistettaisiin tutkimuksen vaikuttavuutta.

Lisäksi jäämme odottamaan, että valtioneuvosto ja lopulta eduskunta toteuttavat tutkijoiden oleskelulupien pidentämisen edellisellä hallituskaudella kirjoitetun HE:n (294/2022) mukaisesti. Tiede- ja korkeakoulukenttä on tässä asiassa vahvasti yksimielinen, sillä tiedämme, etteivät kunnianhimoiset TKI-tavoitteet toteudu ilman kansainvälisiä osaajia.

Lopuksi

Korkeakoulutuksen ja TKI-rahoituksen kokonaisuuden näyttäessä pääosin positiiviselta olemme samaan aikaan huolissamme opiskelijoiden tilanteesta. Opiskelijoiden etuuksien leikkaaminen ajaa heidät entistä ahtaammalle jo valmiiksi vaikeassa tilanteessa. Taloudellinen huoli ja epävarmuus eivät lisää opiskelutahtia – päinvastoin. Opiskelijoiden haasteet ja huolet vaikuttavat lopulta koko korkeakouluyhteisöön ja kuormittaa siten myös henkilöstöä. Toivomme, että valtion talousarviossa huomioitaisiin opiskelijoiden tilanne kokonaisvaltaisesti ja panostettaisiin koulutuksen läpäisyyn tukemalla täysipäiväistä opiskelua.

Lisätietoja

Johanna Moisio, toiminnanjohtaja (johanna.moisio@tieteentekijat.fi)

Miia Ijäs-Idrobo, erityisasiantuntija (miia.ijas@tieteentekijat.fi)